

Oponentský posudek

Korenyiová, Mariana, *Code-switching ako vyjadrenie moci a solidarity v česko-slovenskom prostredí*. UK FHS: Praha, 2013, 84 stran (diplomová práce).

Diplomová práce M. Korenyiové je, pokud vím, první diplomovou prací svého druhu na Katedře obecné antropologie. V minulosti zde byla odevzdána nepřilíš zdařilá práce o bilingvistu, tato se věnuje tématu code-switchingu (přepínání kódu) mezi češtinou a slovenštinou v českém (pražském) prostoru, ale v česko-slovenském sociálním prostředí. Autorka v úvodu (s. 3) zmiňuje, že se bude zabývat zkoumáním code-switchingu (dále CS) převážně ze sociolingvistické perspektivy, ačkoli se nevyhýbá (ani se vyhnout nelze) perspektivě gramatické (viz četné přepisy rozhovorů) a zejména psycholingvistické (zejména tam, kde se zabývá vlivem alkoholu na přepínání jazykového kódu). Trochu kontroverzní je jedno z úvodních konstatování, kdy autorka mluví o tom, že podobnost slovenštiny a češtiny je natolik výrazná, že by se tyto jazyky mohly považovat za jazyk jediný (s. 3). Souhlasím však s pozdějším autorčiným tvrzením, že česko-slovenský bilingvistus je zvláštním druhem bilingvistu (s. 15). Ačkoli je lexikální a jiná těsnost češtiny a slovenštiny zřetelná, myslím, že dnes nikdo nepochybuje, podobně jako v případě chorvatštiny a srbštiny, že se jedná o dva různé jazyky (Štúr by se kvůli tomu také určitě ohradil, přestože doporučoval používat všem slovanským národům ruštinu☺).

Tato úvodní drobnější výhrada však nemůže zastříit nesporné kvality autorčiny práce. Ta je totiž od úvodních pasáží psána s přehledem hodným nároků kladených na kvalitní diplomovou práci. V 1. kapitole (s. 6-18) se autorka zabývá vztahem slovenštiny a češtiny a poukazuje již na některá CS úskalí – např. při tzv. mezijazykové analogii – kdy se předpokládá jakési pravidlo, kdy kupříkladu slovenskému ô odpovídá české ů, což ovšem neplatí vždy (srv. např. franc. *eu* a šp. *ue* ve slovech jako *jeu*, *jeudi*, resp. *juego*, *jueves*, ale: *jeune* x *joven* atd.). Spoléhání se na mezijazykovou analogii pak často vede k nesprávnému učení se druhému jazyku a tudíž rovněž k nesprávnému přepínání jazykového kódu. Výzkum byl realizován v časové perspektivě vhodné pro diplomovou práci (šesti měsíců) převážně mezi slovensky mluvícími lidmi v Praze. Všechny rozhovory byly prováděny neformálně v neformálních prostředích (restaurace, bary, kavárny apod.) a většinou se jednalo o autorčiny známé, kteří se mezi sebou před interakcí neznali (s. 12). Takto zvolený výzkumný vzorek považuji za vhodný, jelikož od počátku mohla být nastolena ona uvolněná atmosféra, nejpřirozenější verbální projev, jak s tím přišel před časem W. Labov a jehož teorii se pak M. Korenyiová snaží aplikovat zejména při svých opojných dialogích s českou kamarádkou Petrou. V 2. kapitole zabývající se teoretickým ukotvením (s. 19-33) autorka prokazuje jasně svoji znalost problematiky, když nejen shrnuje přístupy hlavních autorů zabývajících se CS (Auer, Myers-Scottonová, Sloboda pro slovensko-české řečové prostředí) a konverzační analýzou (Sacks, Jakobson), ale dokáže s nimi pak analyticky pracovat a polemizovat s nimi. Z dalších zajímavých prací zabývajících se C-S uveďme např. výzkum S. Galové (1987), která se zabývala diferencemi v CS praktikách, které interpretovala jako různé formy rezistence ve vztahu k symbolické dominanci v rámci historického a politicko ekonomického kontextu mezi Italy v západním Německu, Maďary v Rakousku a Němci v Rumunsku. Sociální faktory v CS systematicky rozebírá P. Gardner-Chlorosová (2009) – cf. její výzkum tzv. *Grenenglish* mezi řeckými Kypřany v Londýně atd. V této části bych měl menší výhradu k tomu, jak autorka používá pojem *jazyková ekonomie* v souvislosti s CS (s. 42). Domnívám se, že jazyková ekonomie je zejména snaha mluvčího o co nejmenší námahu při užívání řeči, což se samozřejmě může projevit i při CS, kdy mluvčí

z nějakého důvodu zkracuje svůj projev do takové podoby, aby adresát jeho sdělení ještě porozuměl.

Ve 4.-6. kapitole (s. 49-77) se teoretické pasáže velmi dobře organicky prolínají s empirickými (etnografickými) částmi, zejména při aplikaci již zmíněné Labovovy teorie přirozeného verbálního projevu v emotivních situacích při analýze rozhovorů s Petrou (s. 65-66) či vlivu alkoholu na CS, kdy dochází podle autorky k stírání hranic mezi jednotlivými jazykovými množinami (s. 77).

Trochu ošizený se mi zdá závěr práce (s. 78-80), kde se M. Korenyiová spokojuje již jen se shrnutím práce a jednotlivých kapitol, čímž trochu reduplikuje to, o čem se zmiňuje již v úvodu (s. 4-5). Tady bych očekával spíše jistý odkaz na možnosti budoucího výzkumu v oblasti CS třeba i v kontextu pití např. z kognitivní perspektivy (o zkoumání změn průběhu běžných mozkových reakcí v souvislosti s popíjením alkoholu a řečových interakcí je jen letmá zmínka na str. 77). Inspirací mohou být též antropologické studie a alkoholu (např. D. B. Heath, 1987) zabývající se výzkumem interakce mezi alkoholem a lidskými bytostmi v obecnější rovině či některé práce D. Sperbera atd.

Celkově považuji diplomovou práci M. Korenyiové za velmi zdařilou po stránce teoretické, metodologické i interpretační a výše vytčené drobnosti tak nemohou být důvodem k tomu, abych tuto práci neocenil navržením známky **výborně**.

V Květnici, 13. 9. 2013.

Marek Halbich, Ph.D.